

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»**

**ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ТА ОБЛІКУ**

**ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ УКРАЇНИ**

КОЛЕКТИВНА МОНОГРАФІЯ

**Харків
НТУ «ХПІ»
2017**

УДК 330.3
ББК 65

Рекомендовано до друку Вченою радою Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (протокол №7 від 21 вересня 2017 року).

Рецензенти: **О.І. Маслак**, д-р екон. наук, проф., завідувача кафедрою економіки Кременчуцького державного політехнічного університету ім. Михайла Остроградського,
А.А. Пилипенко, д-р екон. наук, проф., завідувач кафедрою бухгалтерського обліку Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця,
О.М. Ковалюк, д-р екон. наук, проф., завідувач кафедрою обліку і аудиту Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Інноваційно-інвестиційне забезпечення сталого соціально-економічного розвитку України : кол. монографія / За ред. О.В. Манойленко. – Харків : НТУ «ХПІ», 2017. – 187 с. : іл.

Монографія є результатом науково-методичних та практичних досліджень з удосконалення науково-методичного забезпечення процесів реформування національної економіки на мікро- та макроекономічному рівні. Монографію присвячено проблемним питанням соціально-економічного розвитку країни.

Монографія базується на матеріалах XII-ої Міжнародної науково-практичної конференції «Дослідження та оптимізація економічних процесів. Оптимум-2016».

Монографія призначена для наукових робітників, викладачів, аспірантів, а також фахівців, що займаються дослідженням соціально-економічних проблем розвитку та оптимізацією економічних процесів різних галузей економіки.

Відповідальність за зміст та достовірність матеріалів несуть автори. Редакція залишає за собою право не публікувати матеріали, що не відповідають формату видання, а також істотно змінювати зміст текстів за узгодженням з автором. Думка авторів може не співпадати з думкою членів редколегії.

© НТУ «ХПІ», 2017

ВСТУП

Генезис наукової думки та еволюція соціально-економічних систем стають у підґрунті формування принципово нових теоретико-методологічних засад та практичного інструментарію управління їх розвитком. Науково-технологічна революція, прискорення економічних та соціально-економічних процесів, структурні та монетарні реформи у розвинутих країнах та прискорене зростання національних економік, що розвиваються, змінюють економічний ландшафт та вимагають змін у економічній політиці розвитку як на макроекономічному рівні, так і на рівні управління певним підприємством.

Рецесія в розвинених країнах світу, кризові явища в економіці України, що пов'язані як з наслідками подолання світової фінансової кризи та повільним економічним відновленням, так і зі зміною парадигми економічного розвитку, висувують нові вимоги до формування управлінських технологій та фінансових інструментів. За цих умов концентрація уваги наукової спільноти до досліджень з оптимізації економічних процесів, вдосконалення їх науково-методичного забезпечення та формування практичного інструментарію у всіх галузях економіки є не тільки актуальним науковим завданням, але й запорукою забезпечення відновлювального економічного розвитку соціально-економічних систем будь-якого рівня.

Саме цій тематиці була присвячена XII-а Міжнародна науково-практична конференція «Дослідження та оптимізація економічних процесів (Оптимум – 2016)», що була проведена під егідою Міністерства освіти і науки України на базі кафедри економічного аналізу та обліку у Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут» 6–8 грудня 2016 р.

Традиційно співorganizаторами конференції виступили Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України, Інститут економіки та прогнозування НАН України, Північно – східний науковий центр НАН України, Білоруський національний технічний університет (Республіка Білорусь), Магдебурзький університет імені Отто-фон-Геріке (Німеччина), Мішкольцький Університет (Угорщина), Вища школа менеджменту охорони праці в Катовіцах (Польща).

З привітанням на відкритті конференції виступив ректор НТУ «ХПІ», проф. Є.І.Сокол, який зазначив, що подібний захід є корисним для молодих науковців, які повинні не тільки пропонувати нові методи оптимізації економічних процесів, а й презентувати свої дослідження, спілкуючись і взаємодіючи з колегами на засадах відкритого обговорення.

Конференція привернула увагу значної кількості науковців, представників вищих навчальних закладів, науково-дослідних інститутів та державних установ. В її роботі взяли участь 135 науково-педагогічних працівників та фахівців з різних галузей економіки. Про високий науковий рівень проведених заходів свідчить склад учасників, серед яких приймали участь в обговоренні запропонованих питань 8

докторів та професорів та 44 кандидати та доценти. Безпосередньо на конференції було заслухано та обговорено 92 доповідей, із них 7 – на пленарному засіданні.

В роботі конференції прийняли участь вчені, викладачі і фахівці 22 вищих навчальних закладів, організацій і установ України, Фінляндії, Німеччини, Угорщини, Румунії, Польщі. Серед провідних наукових установ, представники яких прийняли участь в зазначеному заході, необхідно відмітити наступні: Магдебурзький університет імені Отто-фон-Геріке, Мішкольцьський університет, Вища школа менеджменту охорони праці в Катовіцах, Університет міста Куопіо, Петрошанський університет, Українська інженерно-педагогічна академія; Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця; Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна; Харківський національний університет міського господарства; Кременчуцький національний університет імені М. Остроградського, Київський національний університет імені Т. Шевченка, Національна металургічна академія, Університет державної фіскальної служби України та інші.

Основні наукові дискусії в рамках конференції відбувалися за наступними напрямками:

- Удосконалення методичних засад обліку, аудиту та економічного аналізу: національна та світова практика;
- Математичні моделі та інформаційні технології в економіці;
- Аналіз і оптимізація інноваційних та інвестиційних процесів у контексті дослідження тенденцій розвитку національної та світової економіки;
- Маркетингові дослідження: становлення, інструментарій та ефективність;
- Економічні дослідження системи державного регулювання підприємницької діяльності;
- Напрямки удосконалення податкової та митної системи в умовах інтеграційних процесів;
- Кадрове забезпечення аналітичної та облікової діяльності в національній економіці: напрями підвищення якості фахової підготовки;
- Дослідження світових тенденцій та національних перспектив розвитку фінансово-кредитної системи України;
- Проблеми управління розвитком соціально-економічних систем в умовах динамічної невизначеності факторів зовнішнього середовища;
- Сучасні системи економічної, інформаційної та фінансової безпеки в умовах глобалізації.

Необхідно відмітити загальне підвищення наукового і фахового рівня проведення дискусій, особливу увагу було приділено питанням з удосконалення інструментарію економічних досліджень і оптимізації рішень в підприємницькій, банківській, інвестиційній, маркетинговій та інших сферах економічної діяльності.

Маємо надію, що Міжнародна науково-практична конференція «Дослідження та оптимізація економічних процесів» і надалі буде відкритою площадкою для проведення науково-практичних дискусій з гострою полемікою з ціллю формування найбільш ефективних рішень з оптимізації економічних процесів, успішна робота

якої буде привертати все більше коло учасників і залучати представників провідних наукових шкіл та державних установ і організацій, фахівців і бізнесменів, а також студентів і аспірантів.

Дане видання підготовлене наступним колективом акторів:

Автори першого розділу монографії: Н.В. Артеменко, ст. викладач кафедри ЕАтаО НТУ «ХП» (1.1); С.В. Брік, канд. екон. наук, доц. каф. ЕАтаО НТУ «ХП» (1.2); Н.Б. Токар, ас. каф. ЕАтаО НТУ «ХП», Н.В. Вовк, студ. каф. ЕАтаО НТУ «ХП» (1.3); Н.Ю. Мардус, канд. екон. наук, доц. каф. ЕАтаО НТУ «ХП», К.Ю. Корсунова, студ. каф. ЕАтаО НТУ «ХП» (1.4); Н.Б. Токар, ас. каф. ЕАтаО НТУ «ХП», Л.О. Чут, студ. каф. ЕАтаО НТУ «ХП» (1.5); С.В. Брік, канд. екон. наук, доц. каф. ЕАтаО НТУ «ХП», Тан Лин Лин, студ. каф. ЕАтаО НТУ «ХП» (1.6); О.О. Фальченко, канд. екон. наук, доц. каф. ЕАтаО НТУ «ХП», В.М.Чумак, студ. каф. ЕАтаО НТУ «ХП» (1.7); Т.В. Давидюк, д-р. екон. наук, проф. каф. ЕАтаО НТУ «ХП», Є.С. Севчук, студ. каф. ЕАтаО НТУ «ХП» (1.8), О.М. Бондаренко, ас. каф. ЕАтаО НТУ «ХП» (1.9).

Автори другого розділу монографії: В.В. Готра, д-р. екон. наук, проф. ДВНЗ «УжНУ», М.І. Ігнатко, асп. ДВНЗ «УжНУ» (2.1); Р.Ф. Смоловик, канд. екон. наук, проф. каф. ЕАтаО НТУ «ХП», А.В. Фадєєв, канд. техн. наук, доц. каф. ЕАтаО НТУ «ХП» (2.2); Л.В. Соколова, д-р. екон. наук, проф. каф. ЕК ХНУРЕ, Г.М. Верясова, ст. викл. каф. ЕК ХНУРЕ, О.Є. Соколов (2.3).

Автори третього розділу монографії: Т.С. Шовкопляс, ст. викл. каф. ЕАтаО НТУ «ХП» (3.1); А.С. Колесніченко, ас. каф. ЕАтаО НТУ «ХП», О.Д. Майструк, студ. каф. ЕАтаО НТУ «ХП» (3.2); О.І. Линник, канд. екон. наук, доц. каф. ЕАтаО НТУ «ХП» (3.3).

Автори четвертого розділу монографії: Ю.І. Кошлань, студ. каф. ЕАтаО НТУ «ХП» (4.1); І.А. Юр'єва, канд. екон. наук, доц. каф. ЕАтаО НТУ «ХП», К. Стефанова, студ. каф. ЕАтаО НТУ «ХП» (4.2).

Автори п'ятого розділу монографії: А.С. Колесніченко, ас. каф. ЕАтаО НТУ «ХП» (5.1); С.І. Архієреєв, д-р. екон. наук, проф. каф. економічної теорії НТУ «ХП» (5.2); М.С. Пантелєєв, канд. техн. наук, доц. каф. ОПтаУП ЕАтаО НТУ «ХП», Н.М. Шматько, канд. екон. наук, доц. каф. менеджменту УПА (5.3); Ю.В. Сусіденко, канд. екон. наук, доц. каф. фінансів ВТЕІ КНТЕУ (5.4); Н.В. Гнесіна, асп. НТУ «ХП», М.І. Ларка, канд. екон. наук, проф. каф. ЕМ НТУ «ХП», Сударкіна С.П., канд. екон. наук, проф. каф. ЕМ НТУ «ХП» (5.5).

ефективності використання оснастки. При цьому необхідно установити: конкретні виробничі умови, при яких ефективно застосування визначеного виду технологічного обладнання; оптимальну величину технологічного обладнання в натуральному і грошовому вираженні, необхідну для виготовлення виробу в заданій кількості, і виконання вимог до якості, термінам його виготовлення. Економічний ефект від впровадження оснастки визначають шляхом порівняння економії, одержаної від зниження трудоемкості з урахуванням річної програми виробництва виробів і річних витрат на виготовлення і експлуатацію пристосувань по порівнюваним варіантам, а також вартості тієї частини обладнання, яку використовують в технологічних процесах. При збільшенні обсягу виробництва продукції економія може бути також досягнута за рахунок зниження умовно-постійної частини виробничих витрат в собівартості продукції. Однак, часто буває недостатньо порівняти витрати і економію, необхідно також переконатися в стабільності виготовлення виробу, для якого виготовляється оснастка. Порівняння варіантів буде також недостатнім, якщо в розрахунках економічної ефективності не враховано термін служби оснастки.

Методи розрахунку цих величин не представляють особливих складностей, але вони необхідні в умовах забезпечення необхідного рівня рентабельності виробництва.

Все викладене вище дозволяє зробити наступні висновки. Підвищення ефективності використання активної частини основних засобів підприємства в значительній ступені залежить від рівня технологічного обладнання процесу механічної обробки. При цьому вирішується комплекс виробничих соціально-економічних завдань. Однак підвищення рівня технологічної оснащеності процесів механічної обробки не завжди економічно обґрунтовано. В зв'язі з цим використання прогресивного технологічного обладнання потребує економічного обґрунтування з урахуванням специфіки процесу виробництва.

2.3 Теоретико-методичні аспекти оцінювання конкурентних позицій промислових підприємств

Формування в Україні засад ринкової економіки створює основу для конкуренції між її учасниками – промисловими підприємствами, тому визначення конкурентних позицій, конкурентоспроможності, стабільності, надійності кожного з них у порівнянні з іншими є дуже важливим як для інвесторів і споживачів промислової продукції, так і для всього промислового сектору національної економіки. Нестабільність зовнішнього та внутрішнього середовища країни призводять останнім часом до посилення кризи, зниження ефективності діяльності промислових підприємств України, ліквідації окремих підприємств, про що свідчать дані, наведені у табл. 1 і табл. 2.

Таблиця 1 – Динаміка зміни індексу промислової продукції підприємств України за видами діяльності (у відсотках до відповідного попереднього року (періоду))

Показник	Значення показника за роками, %					
	2012	2013	2014 ¹	2015 ²	2016 ²	2017 ²
Індекс промислової продукції:						
промисловість	99,3	95,7	89,3	87,0	102,8	98,0 ⁴
переробна промисловість	98,0	92,9	90,7	87,4	104,3	101,6 ⁴
машинобудування ³	96,7	86,8	79,4	85,9	102,0	103,5 ⁴

Примітки: 1 – без урахування тимчасово окупованих територій Автономної республіки Крим і м. Севастополя; 2 – без урахування тимчасово окупованих територій Автономної республіки Крим і м. Севастополя та зони проведення антитерористичної операції; 3 – крім ремонту та монтажу машин і устаткування; 4 – дані за період січень-квітень.

Джерело інформації: розробка авторів за даними¹¹².

Порівняльний аналіз даних, які наведені вище, показують, що до 2016 р. індекс промислової продукції підприємств країни характеризувався негативною тенденцією змін. Нестабільною до 2015 р. була динаміка питомої ваги промислових підприємств, які не отримували прибуток, тобто були збитковими.

Таблиця 2 – Динаміка рентабельних та збиткових підприємств України до оподаткування за видами промислової діяльності¹

Показник	Значення показника за роками, %					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Підприємства, які одержали прибуток/збиток						
промисловість	62,4/37,6	63,3/36,7	63,3/36,7	72,9/27,1	н/д	н/д
переробна промисловість	64,1/35,9	65,2/34,8	65,2/34,8	75,1/24,9	н/д	н/д
машинобудування ³	67,0/33,0	64,7/35,3	64,7/35,3	74,1/25,9	н/д	н/д

Примітки: 1 – без урахування тимчасово окупованих територій Автономної республіки Крим і м. Севастополя; 2 – без урахування тимчасово окупованих територій Автономної республіки Крим і м. Севастополя та зони проведення антитерористичної операції; 3 – крім ремонту та монтажу машин і устаткування; н/д – нема даних.

Джерело інформації: розробка авторів за даними¹¹³.

При наявному зростанні рентабельних підприємств за часом досить значною у 2015 р. залишається ще питома вага збиткових підприємств: 27,1 % – у промисловості; 25,9% – у машинобудуванні; 24,9% – у переробній промисловості). Така ситуація обумовлює посилення конкуренції на товарних ринках, яку промислові підприємства відчувають через послаблення своїх конкурентних позицій. Це стає причиною впровадження все більше заходів

¹¹² Сайт Головного управління статистики України-Статистична інформація-Економічна діяльність підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

¹¹³ Сайт Головного управління статистики України-Статистична інформація-Економічна діяльність підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

щодо зміцнення ринкових позицій підприємств та управління їх конкурентоспроможністю. Тому потребується підвищення уваги до вирішення проблеми не тільки формування конкурентних позицій промислових підприємств, але й розгляду комплексу питань щодо забезпечення запланованих чи досягнутих відповідних показників, що, перш за все, вимагає розробки алгоритму оцінювання конкурентних позицій. Розгляд цих питань повинен базуватися на відповідній методологічній платформі дослідження процесу оцінювання конкурентних позицій промислових підприємств.

Проблема формування конкурентних позицій досить широко висвітлена у науковій літературі. Різним аспектам цього питання присвячені праці вітчизняних і зарубіжних науковців, таких як Ансоф І., Ассель Г., Должанський І., Загорна Т., Котлер Ф., Майборода В., Румянцев А., Портер М., Савельєв В., Пірсі Н., Сумець О., Тіщенко А., Фатхутдінов Р., Хулей Г., Шипуліна В. та інших фахівців.

Одна з найбільш істотних для практики і недостатньо вивчених в теорії проблем стратегічного планування діяльності підприємства є оцінка його конкурентної позиції. Знання конкурентної позиції підприємства та його продукції на ринках збуту необхідно при розробці комплексу маркетингу для цих продуктів і для оптимального розподілу ресурсів між стратегічними одиницями бізнесу (підрозділами) промислового підприємства.

Оцінка конкурентної позиції підприємства в цілому важлива для розробки його ефективної конкурентної стратегії. Вивчення конкурентних позицій підприємств-конкурентів і факторів впливу на їх діяльність дозволяє отримати важливу інформацію для підвищення власної конкурентоспроможності. Таким чином, можна стверджувати, що оцінка конкурентної позиції є одним із найважливіших інструментів маркетингу та менеджменту підприємства^{114,115,116}.

Аналіз праць як зарубіжних, так і вітчизняних науковців та практиків показав, що проблеми ринкової конкуренції висвітлені в економічній літературі широко, але питанням дослідження методологічних засад оцінювання конкурентних позицій суб'єктів господарювання – промислових підприємств приділено недостатньо уваги. Складність та актуальність поставленої задачі дослідження обумовили необхідність єдиної методології щодо моделювання інтегрованої оцінки конкурентних позицій промислових підприємств.

Актуальність обраного напрямку дослідження визначається необхідністю забезпечення стійких конкурентних позицій промислових підприємств, від надійності функціонування яких залежить сталий розвиток економіки країни у цілому. Це посилює увагу науковців та фахівців у даній сфері дослідження до

¹¹⁴ Оцінка конкурентних позицій підприємства на ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.otherreferats.allbest.ru/marketing/00217861_0.html. – Загол. з екрану

¹¹⁵ Должанський І.З. Конкурентоспроможність підприємства : навч. посібник / І.З. Должанський, Т.О. Загорна. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с

¹¹⁶ Шипуліна В.О. Оцінка конкурентних позицій підприємства на ринку / В.О. Шипуліна, В.Є. Майборода // Вісник Хмельницького нац. ун., 2009. – № 4. – Т. 2. – С. 99–102

проблеми оцінювання та забезпечення конкурентних позицій суб'єктів господарювання на сучасному кризовому етапі економічного розвитку країни, моделювання інтегрованої оцінки конкурентних позицій промислових підприємств.

Швидка зміна внутрішньої та зовнішньої макроекономічної кон'юнктури ринку, поява нових чинників впливу на функціонування суб'єктів господарювання створює передумови подальшого дослідження проблеми посилення конкурентних позицій українських підприємств промисловості та рівня їх конкурентоспроможності на сучасному етапі.

Необхідність дослідження конкурентних позицій промислових підприємств уже усвідомлена в наукових і в практичних колах, але методології його здійснення, адаптованої до специфіки умов вітчизняного ринку, поки ще не існує.

Слід зазначити, що дослідження науково-методичних засад процесу пізнання будь-якого явища або об'єкту, у тому числі промислових підприємств, базується на діалектиці. За визначенням, наведеним у словнику іноземних слів, «діалектика – процесс развития чего-либо во всем многообразии его форм и во всей его противоречивости»¹¹⁷. При цьому науково-методичні засади включають систему категорій, що формує основний понятійний апарат об'єкта дослідження, а також принципів, теорій, моделей, підходів до вивчення, законів та наукових методів, що застосовуються для вирішення означеної проблеми^{1,118}. Теоретико-методологічні засади дослідження процесу оцінювання конкурентних позицій промислових підприємств базуються на методологічній платформі, змістовне наповнення якої відображено на рис. 1.

У сучасних умовах ведення бізнесу особливої уваги потребують питання посилення конкурентних позицій вітчизняних промислових підприємств, які найбільш сильно відчували на собі негативні наслідки фінансової кризи, що проявилася в знеціненні національної грошової одиниці, відпливі коштів з банківських рахунків, проблемах з ліквідністю тощо. На думку закордонного науковця А. Літла, існує п'ять основних різновидів конкурентних позицій підприємства на товарному ринку^{119,120}, характеристику яких наведено у табл. 3.

Лідер або домінуюче підприємство має значні переваги над конкурентами як по відносній частці ринку (ЧРв), так і по іншим показникам конкурентоспроможності. Жорсткі критерії при цьому обрати достатньо важко, однак емпіричним шляхом було встановлено, що лідер повинен мати ЧРв у два рази більшу, ніж основні конкуренти, а розміри – у чотири рази. Підприємство-лідер, як правило, є високо рентабельним. Для визначення його ЧРв необхідно

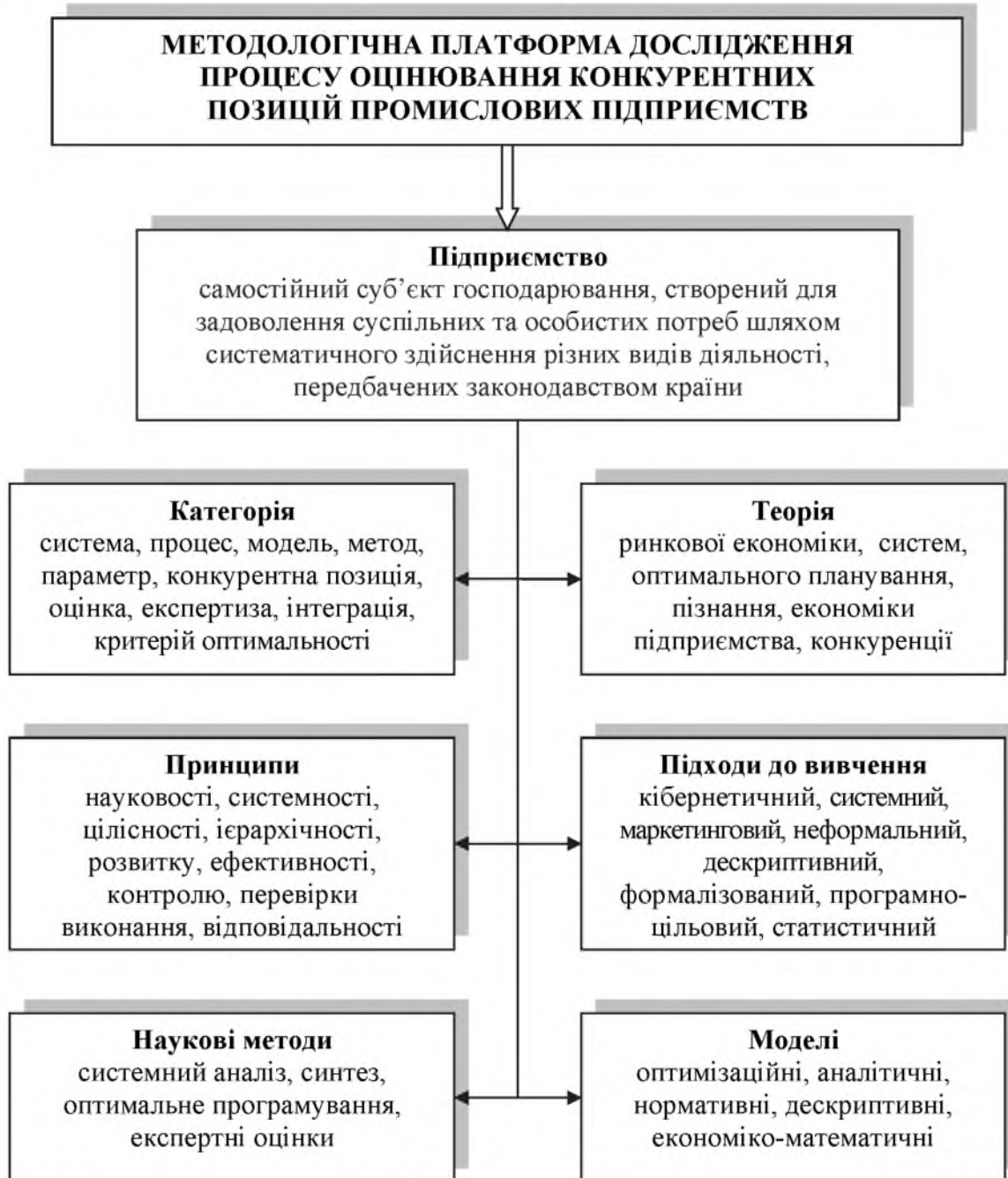
¹¹⁷ Словарь иностранных слов / Отв. ред. В. В. Бурцева, Н. М. Семенова. – 2-е изд., стер. – М. : Рус. яз. – Медиа, 2004. – 819 с

¹¹⁸ Соколова Л.В. Теорія і практика адаптації підприємств до мінливого бізнес-середовища / Л. В. Соколова. – Харків : ХНУРЕ, 2004. – 288 с

¹¹⁹ Методи аналізу конкурентних переваг фірми [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://knowledge.allbest.ru/.../36d37_0.html. – Загол. з екрану

¹²⁰ Стратегічний маркетинг - Refine [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.refine.org.ua> Маркетинг. – Загол. з екрану

провадити достатньо серйозні дослідження.

Джерело інформації: розробка авторів

Рисунок 1 – Методологічна платформа дослідження процесу оцінювання конкурентних позицій промислових підприємств

Майбутня стратегія діяльності таких підприємств на ринку обирається в залежності від їх конкурентної позиції. При цьому конкурентна позиція є складною та багатогранною категорією ринкової економіки, яка нерозривно пов'язана з такими поняттями, як конкурентоспроможність продукту (товару) та конкурентоспроможність підприємства. Саме на основі конкурентоспроможності продукту та підприємства формуються конкурентні позиції того чи іншого продукту.

Таблиця 3 – Характеристика основних різновидів конкурентних позицій промислового підприємства

Конкурентна позиція підприємства	Характеристика конкурентної позиції підприємства
Лідуюча (домінуюча) позиція	Означає сильні конкурентні позиції підприємства, його великі можливості щодо вибору стратегічних напрямів розвитку та спроможність впливати на ринкову діяльність інших підприємств
Сильна позиція	Дана позиція дає змогу підприємству здійснювати незалежну ринкову діяльність, не ставлячи під загрозу довгострокові перспективи. Вона означає спроможність підприємства формувати незалежну маркетингову стратегію без погіршення своїх ринкових позицій, але передбачає врахування конкурентних дій підприємства-лідера
Сприятлива позиція	Означає, що підприємство має певну конкурентну перевагу, яку використовує у своїй стратегічній діяльності. Найчастіше таку позицію займають підприємства, які використовують стратегію ринкової ніші. Сприятлива позиція передбачає, що підприємство займає ринкові позиції, вищі від середнього рівня і має можливості для їх поліпшення
Задовільна позиція	Дана позиція передбачає, що підприємство має сприятливі можливості для продовження діяльності на певному ринку збуту, але його можливості щодо підтримання і поліпшення своїх ринкових позицій перебувають на рівні, нижчому від середнього, і тому підприємство-лідер за бажання може зруйнувати його позиції
Незадовільна позиція	Означає незадовільний конкурентний стан підприємства та відсутність можливостей щодо його поліпшення. Незадовільна позиція характеризує слабкий ринковий стан підприємства, наявність конкурентної вразливості і відсутність у підприємства можливостей щодо поліпшення існуючого становища. Основним показником для визначення позиції підприємства на ринку є його частка ринку

Джерело інформації: складено авторами на основі^{1,2}

Дестабілізуючи фактори зовнішнього середовища та жорсткі умови конкуренції на товарному ринку вимагають оперативного реагування на зміни умов функціонування, пристосування до них, зміцнення конкурентних позицій промислового підприємства і формування відповідного портфеля конкурентних переваг, здатних забезпечити високий рівень його конкурентоспроможності та сталий розвиток у майбутньому, виокремити його в загальному переліку прямих та потенційних конкурентів на ринку у цілому або у його сегментах.

Загострення конкуренції на сучасних ринках вимагає від їх учасників – промислових підприємств дедалі більшої уваги до проблеми формування конкурентних позицій на засадах забезпечення конкурентних переваг і використання відповідних стратегій, що забезпечують здобуття цих переваг. Розробка стратегії, спрямованої на посилення конкурентних позицій підприємств та їх продуктів на ринках збуту, передбачає проведення

відповідного комплексу маркетингових заходів¹²¹.

Для формування та забезпечення конкурентних позицій підприємств на ринку відповідно до рекомендацій¹²² було розроблено схему, яка містить ряд складових, упорядкованих за часом та логікою проведення відповідних заходів (рис. 2).

Джерело інформації: розробка авторів

Рисунок 2 – Схема формування та забезпечення конкурентних позицій промислового підприємства

Важливою складовою процесу формування та забезпечення конкурентних позицій промислового підприємства на товарному ринку є оцінювання чисельного значення його конкурентної позиції. В якості основного методу

¹²¹ Формирование конкурентной позиции предприятия в условиях кризиса : монография / Под общ. ред. д-ра экон. наук, профессора Тищенко А.Н. – Х. : «ИНЖЭК», 2007. – 376 с

¹²² Дубель Г.В. Формування конкурентних позицій українських вагобудівних компаній на ринку СНД [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=188>. – Загол. з екрану

вирішення даного завдання обрано метод моделювання, який ґрунтується на принципі аналогії, тобто можливості вивчення реального об'єкта не безпосередньо, а через розгляд подібного йому і більш доступного об'єкта, його моделі. Відповідно до¹²³ модель є образом реального об'єкта (процесу) в матеріальній або ідеальній формі (тобто описаний знаковими засобами на будь-якій мові), що відображає істотні властивості модельованого об'єкта (процесу) і заміщає його в ході дослідження та управління. У роботі було обрано аналітичний метод, який засновано на різних операціях із статистичними даними, що припускає проведення досліджень безконтактними методами за допомогою статистичної інформації з використанням методів економічного аналізу.

Економіко-математичні моделі будуються на підставі гіпотез про структуру і взаємини економічних показників. Економіко-математична модель являє собою математичний опис економічного процесу або об'єкта¹²⁴.

Економіко-математичне моделювання являє собою опис знаковими математичними засобами досліджуваного процесу або системи¹²⁵, «установление количественных и логических зависимостей между переменными, характеризующими поведение объекта и цель управления, выявление определенных ограничений, необходимых для достижения условий, поставленных целевой функцией»¹²⁶. Практичними завданнями економіко-математичного моделювання є такі: аналіз економічних об'єктів і процесів; економічне прогнозування, передбачення розвитку економічних процесів; вироблення управлінських рішень на всіх рівнях господарської ієрархії.

Метою розрахунку інтегрованого показника оцінки конкурентної позиції промислового підприємства є отримання комплексної, інтегрованої характеристики, яка дозволить:

- проводити аналіз конкурентних позицій підприємства у динаміці на товарних ринках, на яких даний суб'єкт господарювання реалізує свою продукцію;
- підвищити рівень наукової обґрунтованості управління конкурентоспроможністю підприємства;
- забезпечити можливості розробляти корпоративну та конкурентні стратегії промислового підприємства.

Для оцінки чисельного значення інтегрованого показника конкурентної позиції підприємства запропоновано таку формулу:

¹²³ Экономико-математические методы и прикладные модели: учеб. пособие для вузов / под ред. В.В.Федосеева. – М. : ЮНИТИ, 2001. – 391 с

¹²⁴ Энциклопедический словарь бизнесмена: Менеджмент, маркетинг, информатика / под общ. ред. М.И. Молдованова. – К. : Техніка, 1993. – 856 с

¹²⁵ Экономико-математические методы и прикладные модели: учеб. пособие для вузов / под ред. В.В. Федосеева. – М. : ЮНИТИ, 2001. – 391 с

¹²⁶ Энциклопедический словарь бизнесмена: Менеджмент, маркетинг, информатика / под общ. ред. М.И. Молдованова. – К. : Техніка, 1993. – 856 с

$$\text{ІП КПП}_j = \min\left(\sum_{i=1}^n \gamma_i R_{ij} + \gamma_k \sum_{k=1}^l R_{kj}\right), \quad (1)$$

де ІП КПП_j – інтегрований показник конкурентної позиції j -го промислового підприємства, $j = (1 \div m)$;

m – кількість досліджуваних конкуруючих підприємств на конкретному товарному ринку;

R_{ij} – ранг j -го підприємства за i -им фінансовим показником оцінювання, $i = (1 \div n)$;

n – кількість фінансових показників оцінювання конкурентних позицій підприємства;

R_{kj} – ранг j -го досліджуваного підприємства за k -им видом його конкурентного потенціалу, $k = (1 \div l)$;

l – кількість досліджуваних видів конкурентного потенціалу підприємства;

γ_i, γ_k – коефіцієнти значущості R_{ij} та R_{kj} відповідно; $\sum_{i,k=1}^{n,l} (\gamma_i + \gamma_k) = 1$.

Ранг j -го промислового показника за i -им фінансовим показником оцінювання розраховується за такою авторською формулою:

$$R_{ij} = \arg \min \text{КП}_{ij}, \quad (2)$$

де КП_{ij} – локальна конкурентна позиція j -го підприємства за i -им фінансовим показником оцінювання.

Ранг j -го підприємства за k -им видом його конкурентного потенціалу розраховується за такою авторською формулою:

$$R_{ej} = \arg \min \text{КП}_{kj}, \quad (3)$$

де КП_{kj} – локальна конкурентна позиція j -го підприємства за k -им видом його конкурентного потенціалу.

Аналіз конкурентної позиції промислового підприємства проводиться на базі вхідної інформації, у якості якої виступають такі дані: перелік підприємств-конкурентів на ринку; перелік показників оцінювання локальних конкурентних позицій підприємства та видів конкурентного потенціалу; статистичні дані кожного досліджуваного підприємства. Формалізована оцінка локальних показників (елементів), які формують конкурентну позицію промислового підприємства, може бути проведена на основі оцінки кожного з них. Інтегрований показник ІП КПП дозволяє оцінити стан підприємства по відношенню до його конкурентів і розробити управлінське рішення у напрямку збереження або покращення його конкурентних позицій.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
-------	---

РОЗДІЛ І

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ, НАЦІОНАЛЬНА ТА СВІТОВА ПРАКТИКА

1.1 ОСНОВНІ НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ У БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ	9
1.2 ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДХОДІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ЙОГО АУДИТУ В АСПЕКТІ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	15
1.3 СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	20
1.4 СУТНІСТЬ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА І ВИЗНАЧЕННЯ ЇХ МІСЦЯ У ОБЛІКУ, АУДИТІ ТА АНАЛІЗІ	29
1.5 АУДИТОРСЬКА ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА	37
1.6 ВДОСКОНАЛЕННЯ ПІДХОДІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ	44
1.7 ОСНОВНІ АСПЕКТИ КОНТРОЛЮ ТА АУДИТУ ВИКОНАННЯ КОШТОРИСУ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ	48
1.8 СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ	55
1.9 ОСОБЕННОСТИ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЁТНОСТИ И ПЛАНА СЧЕТОВ В ТУРКМЕНИСТАНЕ	63

РОЗДІЛ ІІ

АНАЛІЗ І ОПТИМІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТА ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У КОНТЕКСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

2.1 ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА ШЛЯХОМ ОПТИМІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	74
2.2 ОТРАСЛЕВЫЕ ОСОБЕННОСТИ, ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ОСНАЩЕНИЯ МАШИНОСТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ	84
2.3 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНЮВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПОЗИЦІЙ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ	89

РОЗДІЛ ІІІ

НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ ТА МИТНОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

3.1 РОЗВИТОК ПОДАТКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ОДНА З УМОВ СИЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ ТА БАГАТОГО СУСПІЛЬСТВА	98
---	----

3.2 КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ПРИБУТКУ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ	103
3.3 ПОРІВНЯННЯ ПРОЦЕСІВ РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ ТА У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ З МЕТОЮ СПРОЩЕННЯ ОБЛІКУ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ	114

РОЗДІЛ IV

КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ГОСПОДАРЮЮЧИХ СУБ'ЄКТІВ

4.1 ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ: ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ	121
4.2 МОДЕЛЮВАННЯ ВЗАЄМОЗУМОВЛЕНИХ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН НА ПІДПРИЄМСТВІ	126

РОЗДІЛ V

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ ДИНАМІЧНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

5.1 КОНЦЕПЦІЯ ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ АРХІТЕКТОНІКИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН СУБ'ЄКТІВ РИНКУ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ	134
5.2 ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ИНТЕРАКЦИИ В УПРАВЛЕНИИ БИЗНЕСОМ И СЕТЕВЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ	141
5.3 ГНУЧКІСТЬ ТА АДАПТИВНІСТЬ ЯК ХАРАКТЕРИСТИКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	154
5.4 ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	159
5.5 ІТ-КОМПАНІЇ ЯК ОБ'ЄКТИ ВЛАСНОСТІ	168

Наукове видання

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Колективна монографія

За редакцією
д-р. екон. наук, професора О.В. Манойленко

Відповідальний за випуск Є.М. Строков

Редактор Є.М. Строков

Комп'ютерна верстка та дизайн обкладинки:
Є.М. Строков

Підписано до друку: 30.09.2017 р. Формат 60x84 1/16
Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. а. 10,93.
Тираж 300 екз.

Надруковано в типографії ФЛП Томенко Ю.І.
м. Харків, пл. Руднєва, 4
тел. (057) 757-93-82